55865 Seat No.__________

MLW Examination

April / May – 2003

Labour Economics & Statistics

Time : Hours] [Total Marks :

સૂચના : (૧) બધા પ્રશ્નોના ગુણ **સરખા** છે.

(૨) શક્ય હોય ત્યાં આકૃતિ સાથે જવાબ આપો.

૧ શ્રમનું અર્થશાસ્ત્રનો અર્થ અને વ્યાપ સમજાવો. તેનો અલગ અભ્યાસ શા માટે જરૂરી છે ? તે શ્રમબજારની લાક્ષણિક્તાઓના સંદર્ભમાં સ્પષ્ટ કરો.

અથવા

૧ ભારતમાં શ્રમશક્તિ (Labour Force) ની વિશિષ્ટ લાક્ષણિક્તાઓની ચર્ચા કરો. સમયાન્તરને સાથે શું આ લાક્ષણિક્તાઓમાં નોંધપાત્ર ફેરફારો થાય છે તે જણાવો.

૨ ''ભારતમાં બેરોજગારીની સમસ્યાનું સ્વરૂપ વિકસિત દેશોની બેરોજગારીની સમસ્યા કરતાં અલગ પ્રકારનું છે.'' - ભારતમાં બેરોજગારીના કારણો તથા પ્રકારોના સંદર્ભમાં આ વિધાનને મૂલવો.

અથવા

૨ વેતન તફાવતો એટલે શું ? તમારી દૃષ્ટિએ વેતનના વિવિધ તફાવતોની ઔદ્યોગિક વિકાસની દૃષ્ટિએ યથાર્થતા અને અગત્યત ચર્ચો.

૩ નીચેનામાંથી કોઈ પણ **બે** પર ટૂંકનોંધ લખો :

(અ) શ્રમની ઉત્પાદકતા

(બ) રેશનલાઈઝેશન

(ક) રોજગારીનો કેઈન્સનો સિદ્ધાંત

(ડ) ગ્રાહક સૂચકાંકની માપનની સમસ્યાઓ

(ઈ) ભારતમાં શ્રમ આંકડાઓના સ્રોતો

૪ (અ) મધ્યક, મધ્યસ્થ અને બહુલકના ખ્યાલો સમજાવો.

(બ) નીચેની માહિતી માટે મધ્યક, બહુલક અને મધ્યસ્થની ગણતરી કરો :

વેતન bg	100 – 300	300 – 500	500 – 700	700 – 900	900 – 1100
શ્રમિકોની સંખ્યા	70	90	45	23	12

અથવા

૪ (અ) પ્રસારમાન એટલે શું ? તેના ઉપયોગો દર્શાવો.

(બ) નીચેની માહિતી પરથી પ્રમાણિત વિચલન અને વિચરણાંક શોધો :

પેઢીનું કદ bમિકોની સંખ્યામાં g	1000 – 2000	2000 – 3000	3000 – 4000	4000 – 5000	5000 – 6000
પેઢીઓની સંખ્યા	10	25	35	15	5

૫ (અ) સૂચકાંક એટલે શું ? શ્રમવિશ્લેષણમાં આના ઉપયોગો સમજાવો.

(બ) નીચે આપેલી માહિતીના આધારે ચાલુ વર્ષ માટે ફિશર સૂચકાંકની ગણતરી કરો :

વસ્તુ	**આધારવર્ષ ૧૯૯૫**		**ચાલુ વર્ષ ૨૦૦૦**	
	કિંમત	**જથ્થો**	**કિંમત**	**જથ્થો**
X	10	5	12	7
Y	5	50	8	40
Z	120	3	150	3
R	12	10	10	15

અથવા

૫ આંકડાકીય તપાસ હાથ ધરવામાં જુદા જુદા પગલાંઓનું સવિસ્તર વર્ણન કરો. શ્રમ અધ્યયનોમાં આ જાતની તપાસોનું શું મહત્ત્વ છે તે પણ જણાવો.

ENGLISH VERSION

Instructions : (1) All questions carry **equal** marks

(2) Give diagrams wherever necessary in your answers.

1 Describe the meaning and scope of Labour Economics. Why should Labour Economics be studied as a separate subject ? Explain with reference to special characteristics of Labour market.

OR

1 Discuss the special characteristics of India's labour force. State if there have been changes in these characteristics with change in time.

2 “Nature of unemployment problem in India is different from unemployment problem of developed economics.” Discuss this statement in the light of causes and forms of unemployment in India.

OR

2 What are wage differentials ? Discuss the different types of wage differentials with reference to their justification and importance for industrial development.

3 Write short notes on any **two** of the following :

(a) Labour productivity

(b) Rationalization

(c) Keynesian theory of employment

(d) Problems in measuring consumer price index

(e) Source of labour statistics in India.

4 (a) Explain the concepts of mean, median and mode.

(b) Calculate mean, mode and median in following data :

Wages Rs.	100 – 300	300 – 500	500 – 700	700 – 900	900 – 1100
No. of Workers :	70	90	45	23	12

OR

4 (a) What do you mean by Dispersion ? State its uses.

(b) Calculate Standard Deviation and coefficient of variation in the following data :

Size of firm (in terms of No. of Workers)	1000 – 2000	2000 – 3000	3000 – 4000	4000 – 5000	5000 – 6000
No. of firms	10	25	35	15	5

5 (a) What is Index Number ? Explain its usefulness in Labour Analysis.

(b) Calculate Fisher's Index Number for current year on the basis of following information :

	Base Year 1995		**Current Year 2000**	
Commodity	**Price**	**Quantity**	**Price**	**Quantity**
X	10	5	12	7
Y	5	50	8	40
Z	120	3	150	3
R	12	10	10	15

OR

5 Discuss in detail various steps to be undertaken while conducting a statistical enquiry. Also state the importance of such enquiries in Labour Studies.